
SERIE
Taaltopics

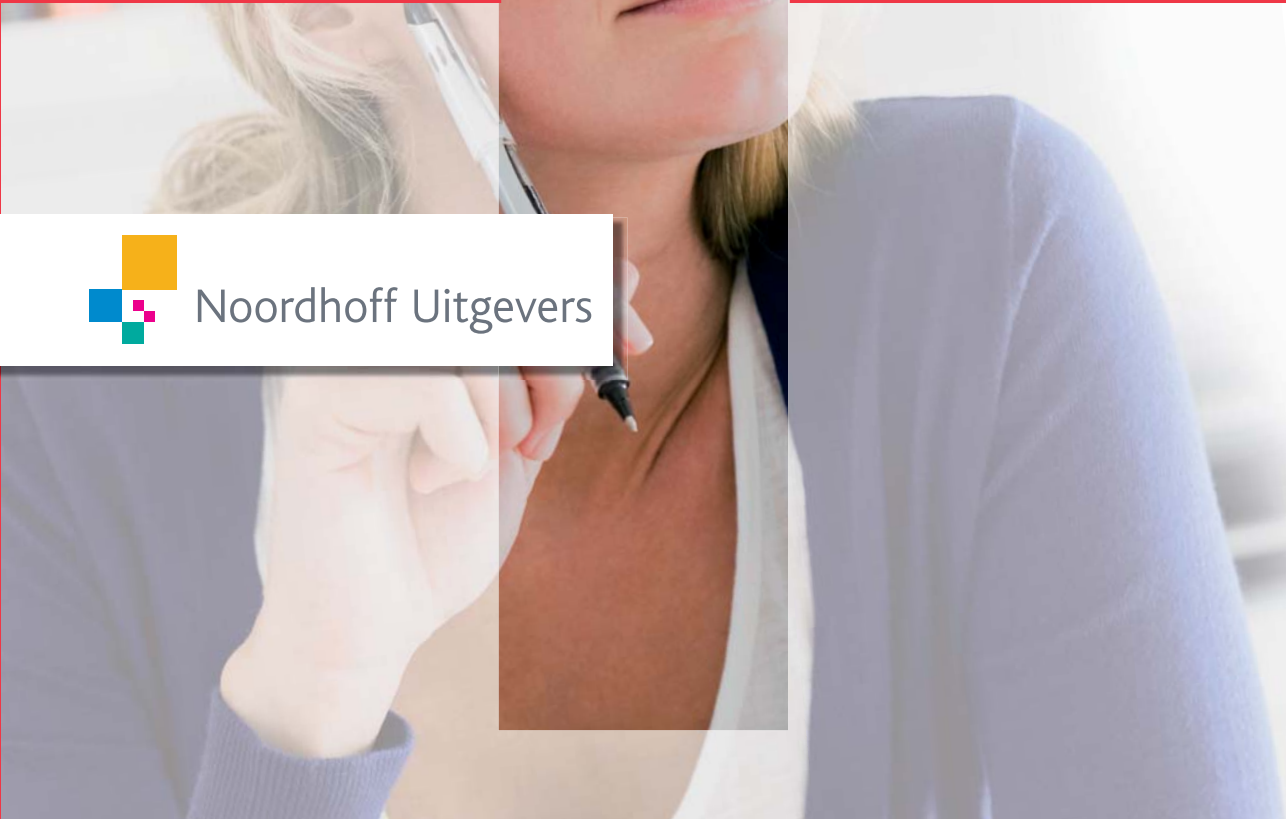
Spelling

Cees Braas
Lidwien van der Pas

Vijfde druk

Noordhoff Uitgevers

Taaltopics

Spelling

Cees Braas

Lidwien van der Pas

Vijfde druk

Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten

Ontwerp omslag: G2K Designers, Groningen/Amsterdam

Omslagillustratie: Shutterstock

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13,
9700 VB Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

0 1 2 3 4 5 / 15 14 13 12 11

© 2011 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84417-2

ISBN 978-90-01-79479-8

NUR 810

Woord vooraf bij de vijfde druk

Dit boek over spelling, onderdeel van de reeks *Taaltopics*, is bestemd voor studenten in het hoger onderwijs. Veel studenten lopen er tijdens hun studie tegenaan dat hun vaardigheid in het spellen flink tekortschiet; meestal moeten zij zelfstandig aan de slag om hun vaardigheid naar een hoger niveau te brengen. *Taaltopics Spelling* is ook bestemd voor iedereen die in zijn werksituatie zoveel met schrijftaken en spellingproblemen te maken heeft dat hij de kennis van de regels eens wil opfrissen.

Het boek is bedoeld voor een actief gebruik: lezers kunnen de stof zelfstandig doornemen en kunnen, door het maken en nakijken van de oefeningen achterin het boek, vaststellen in hoeverre zij de spellingregels onder de knie hebben.

Dit boek is al een aantal jaren in gebruik aan enkele faculteiten van de Hogeschool Utrecht, waaraan ook de auteurs verbonden zijn. De stof en het oefenmateriaal zijn daar in de loop van de jaren aan de praktijk getoetst, waarbij de nadruk steeds meer op zelfstudie van de gebruikers is komen te liggen.

In deze vijfde druk hoefden gelukkig geen nieuwe spellingwijzigingen te worden verwerkt. Toch is een aantal zaken aangepast. In hoofdstuk 2 is het onderwerp werkwoordspelling nadrukkelijker benaderd vanuit de fouten die veel studenten in het hoger onderwijs maken bij toepassing van de regels. Het lijkt erop dat veel studenten die regels 'ooit' hebben meegekregen, maar enigszins uit het oog verloren zijn wanneer welke regel van toepassing is. Het hoofdstuk volgt daarom een strak vierstappenplan, waarbij per stap wordt bekeken welke regels en lastige gevallen (valkuilen) relevant zijn. We hopen dat de gebruiker van dit boek zal ervaren dat hij op deze wijze de greep terugkrijgt op die o zo lastige werkwoordspelling.

Verder zijn enkele kleine spellingonderwerpen toegevoegd, zoals de spelling van meerledige samenstellingen (*goudenregenstruik*) en de verbuiging van het bijvoeglijk naamwoord (het *doordachte* plan – een *doordacht* plan). Sommige regels zijn anders – wij hopen: begrijpelijker – uitgelegd.

Om het hele boek nóg nadrukkelijker in het teken te plaatsen van oefenen en nog eens oefenen, opent ieder hoofdstuk nu met een kleine diagnostische toets. Die maakt meteen duidelijk welke problemen er in dat hoofdstuk aan de orde komen.

Het oefeningendeel is in deze druk veel nadrukkelijker gekoppeld aan de zeven hoofdstukken in het boek. Ook hebben we meer deel oefeningen opgenomen, zodat studenten een bepaalde lastige kwestie kunnen inoefenen. Op de website (www.taaltopics.noordhoff.nl) zijn toetsen en een aantal extra oefeningen en uitwerkingen te vinden.

Spelling

'Slordigheid in de spelling betekent algemene slordigheid.'

prof. dr. L. Masart

'Wie niet het verschil weet tussen een puntkomma en een punt, maakt geen goed gebruik van zijn middelen. Wie niet een komma op de juiste plaats kan zetten kan niet schrijven.'

Gerrit Krol (1981). *De schrijver, zijn schaamte en zijn spiegels*. Amsterdam: Querido.

Inhoud

Inleiding

1 **Standaardspelling** 13

- 1.1 Spellingwet 15
 - 1.2 Vereenvoudiging? 17
 - 1.3 Woordenlijst en woordenboek 18
 - 1.4 Regels leren noodzaak? 19
- [Samenvatting 21](#)

2 **Werkwoorden** 23

- 2.1 Enkele begrippen 25
 - 2.2 Stap voor stap naar de juiste vorm 30
 - 2.3 Het werkwoord als bijvoeglijk naamwoord 34
 - 2.4 Tegenwoordige tijd 37
 - 2.5 Verleden tijd 44
 - 2.6 Het voltooid deelwoord 52
- [Samenvatting 59](#)

3 **Meervouden** 61

- 3.1 Meervoud op -s 63
 - 3.2 Meervoud op -(e)n 65
 - 3.3 Andere meervouden 67
- [Samenvatting 68](#)

4 **Samenstellingen** 71

- 4.1 Wat is een 'samenstelling'? 73
 - 4.2 Aan elkaar of los 74
 - 4.3 Tussenklank -e(n)- 76
 - 4.4 Tussenklank -s- 79
 - 4.5 Koppeltaken 80
 - 4.6 Samenstellingen met Engelse woorden 83
- [Samenvatting 84](#)

5 Overige kwesties 87

- 5.1 Vreemde woorden 89
- 5.2 Verkleinwoorden 91
- 5.3 Bijvoeglijke naamwoorden 95
- 5.4 Woordafbreking 100
- 5.5 Trema 102
- 5.6 Apostrof 104
- 5.7 Bezittelijk en persoonlijk voornaamwoord 106
Samenvatting 108

6 Hoofdletters 111

- 6.1 Aan het begin van de zin 113
- 6.2 Namen van personen 114
- 6.3 Aardrijkskundige namen, namen van volken en talen 115
- 6.4 Namen van bedrijven, instellingen en merken 116
- 6.5 Namen van opleidingen en openbare instanties 117
- 6.6 Namen van (feest)dagen, maanden, jaargetijden en windrichtingen 118
- 6.7 Boektitels, namen van kranten en tijdschriften 119
- 6.8 Overige gevallen 120
Samenvatting 122

7 Interpunctie 125

- 7.1 Waarom leestekens? 127
- 7.2 Punt . 128
- 7.3 Komma , 130
- 7.4 Dubbele punt : 136
- 7.5 Puntkomma ; 136
- 7.6 Haakjes () 137
- 7.7 Gedachtestreepjes – 138
- 7.8 Aanhalingstekens ' ' 138
- 7.9 Vraagteken ? 139
- 7.10 Uitroepeteken ! 139
- 7.11 Schuine streep / 140
Samenvatting 141

Literatuuropgave 142

Bijlagen 143

- 1 Grammatica 144
- 2 Interpunctie bij opsommingen 158
- 3 Tussenklank -e(n)- in samenstellingen 160
- 4 Moeilijke woorden 162

Oefeningen 163

- 1 Diagnostische toetsen (oefening 1.1 t/m 1.5) 164
- 2 Werkwoorden (deel oefeningen en samengestelde oefeningen) 171
- 3 Meervouden 185
- 4 Samenstellingen 188
- 5 Overige kwesties 191
- 6 Hoofdletters 194
- 7 Interpunctie (deel oefeningen en samengestelde oefeningen) 197
- 8 Samengestelde oefeningen 205
 - Nuttige en interessante taalsites 208
 - Illustratieverantwoording 209

Register 210

Over de auteurs 212

Inleiding

Veel mensen ergeren zich aan spelfouten. Natuurlijk zijn het vooral de mensen die de spellingregels kennen die zich ergeren aan de mensen die de regels – kennelijk – niet kennen. Het vervelende is dat degenen die spelfouten opmerken, vaak behoorlijk negatieve conclusies trekken over de schrijver van de tekst: laagopgeleid, slordig of zelfs regelrecht *dom*. Spelfouten maken in je tekst is dus niet goed voor je persoonlijke pr.

Nu hecht niet iedereen even zwaar aan zijn / haar persoonlijke pr. Maar slecht spellen kan ook aanwijsbare nadelige gevolgen hebben. Voorbeeld: toen de VPRO een aantal jaren geleden honderden brieven ontving voor een functie bij VPRO-radio, verklaarde een lid van de sollicitatiecommissie, toen hem werd gevraagd hoe de selectieprocedure verliep: ‘Mensen die [...] “interview” met een “u” schreven, kregen al bij voorbaat een bedankje.’ De sollicitatiebrief is het klassieke voorbeeld van een situatie waarin het kennen en juist toepassen van de spellingregels een duidelijk selectievoordeel oplevert.

In de media duiken soms berichten op dat taalgebruikers tegenwoordig *gemiddeld genomen* wat minder zwaar hechten aan spelfouten in e-mails, brieven en andere teksten. Het addertje onder het gras zit in het woord *gemiddeld*. Als je rapport of brief gelezen wordt door iemand die wél hecht aan correcte spelling en niet over de spelfouten heen leest, heb je als schrijver van die brief of dat rapport nog steeds een probleem.

In het algemeen kun je zeggen dat spelfouten in een tekst de geloofwaardigheid van de schrijver van die tekst beschadigen. Wie stelt er nog vertrouwen in een medewerker wiens e-mails en memo’s wemelen van de spelfouten? En hoeveel fiducia hebben klanten in een bedrijf dat brieven, e-mails en zelfs reclamefolders verstuurt waarin allerlei spelfouten staan?

‘Ja, maar ...’, zegt de slechte speller, ‘het gaat toch zeker om de inhoud? Een paar spelfoutjes, dat kan toch niet zo erg zijn?’ Inderdaad, de kwaliteit van producten of diensten die bijvoorbeeld in een brochure worden aangeboden, verandert natuurlijk helemaal niet door een paar spelfouten in de aanbiedingstekst. Psychologisch gezien is de impact van spelfouten in teksten echter zeer groot. De lezer schat de kwaliteit van de aangeboden producten plotse-ling een stuk lager, als hij in de spelling van die reclameteksten een paar forse fouten opmerkt. Als een e-mail of brochure van dit bedrijf al zo onvolkomen is, hoe zullen de producten zelf dan wel zijn?

De slechte speller ziet nog een laatste strohalm: ‘Misschien maak ik wel fouten, maar dan toch fouten die anderen ook niet zien.’ Het is waar dat bepaalde fouten meer opvallen dan andere: fouten in de werkwoorden vallen

vaak op; fouten in samenstellingen of het gebruik van trema's, apostrofs en interpunctie heel wat minder. Toch geldt ook hier dat een kritische lezer al die fouten wel degelijk opmerkt en daar zijn negatieve conclusies uit trekt. De simpelste oplossing is dan ook: maak gewoon zo min mogelijk spelfouten.

Moet je nu dit hele boek gaan doorploegen? Nee, een complete herhalingscursus spelling is voor de meesten niet nodig. Bovendien is de tijd die je (ervoor over)hebt ongetwijfeld beperkt. Waarschijnlijk zijn er maar een paar onderdelen van het stelsel van spellingregels (en uitzonderingen) waarin je keer op keer fouten maakt. De hele aanpak in *Taaltopics Spelling* is erop gericht dat je snel vaststelt waar je zwakke punten liggen om vervolgens juist die punten gericht aan te pakken. Het is dus onze bedoeling dat je snel een persoonlijke selectie maakt van relevante onderwerpen.

We raden je aan als volgt te werk te gaan:

- Maak de diagnostische toets aan het begin van het oefeningendeel (oefeningen 1.1 t/m 1.4).
- Stel vast welke onderwerpen nog wat nadere oriëntatie behoeven.
- Ga naar het hoofdstuk waarin dat onderwerp wordt besproken en begin ook dan weer met de korte diagnostische toets aan het begin.
- Bestudeer gericht die paragrafen over het onderwerp waarin je nog fouten maakt.
- Maak een of meer deeloefeningen uit de oefeningen bij dat hoofdstuk.
- Controleer later of je de regels goed beheerst door een of meer samengestelde oefeningen te maken.

Het accent in dit boek ligt op regels en regelmaat; het gaat erom dat je dingen leert die je vervolgens consequent kunt toepassen. Er is daarom wat minder aandacht voor uitzonderingen en uitzonderingetjes.

Op twee kleine uitzonderingen na is in het hele boek de officiële spelling uit de *Woordenlijst Nederlandse Taal* (het Groene Boekje) gevolgd. Uitzondering 1: namen van tijdvakken spellen we met een hoofdletter (*Renaissance*). Uitzondering 2: *appel* in de betekenis van 'oproep' spellen we als *appèl*. Op dit punt volgen we dus de zogeheten *witte spelling*.

Na een algemeen hoofdstuk over het fenomeen van de Nederlandse spelling, besteden we in de hoofdstukken 2 tot en met 4 aandacht aan de regels van het werkwoordsysteem, de meervoudsvorming en samenstellingen. Hoofdstuk 5 is gewijd aan enkele kleine spellingkwesties, zoals verkleinwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, de woordafbreking en het gebruik van trema en apostrof. Hoofdstuk 6 gaat in op het gebruik van hoofdletters en hoofdstuk 7 bevat aanwijzingen voor een correcte interpunctie. Belangrijke grammaticale begrippen die we in het boek hanteren, worden in een bijlage uitgelegd.

Bij de werkwoordspelling (hoofdstuk 2) hanteren we een vaste checklist om de juiste regels toe te passen en de meest voorkomende valkuilen te vermijden. Met behulp van de los toegevoegde spellingkaart zul je snel vertrouwd raken met de checklistaanpak in dit hoofdstuk.

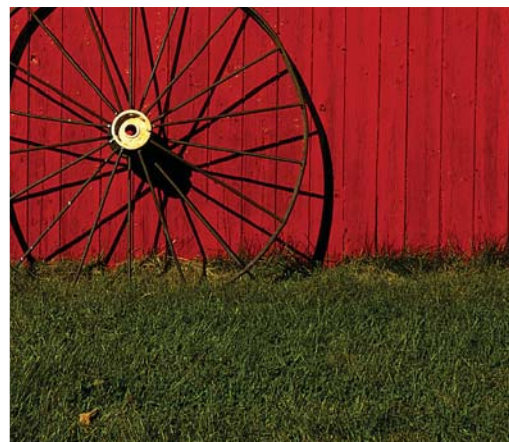
Een substantieel deel van dit boek wordt ingenomen door de oefeningen, die per hoofdstuk zijn ingedeeld. Er zijn deeloefeningen, aan de hand waarvan je een aantal spellingkwesties afzonderlijk kunt oefenen; ook zijn er samengestelde

oefeningen, waarin verschillende kwesties door elkaar voorkomen. Op de website (www.taaltopics.noordhoff.nl) zijn toetsen en een aantal extra oefeningen en uitwerkingen te vinden.

In deze nieuwe druk zijn de antwoorden steeds direct na de oefening zelf afgedrukt (ondersteboven, om te voorkomen dat het oog er tijdens 't maken van de oefening naar afdwaalt). Hopelijk prikkelt dat tot actieve zelfstudie.

Met dit boek hopen we alle onzekere, aarzelende, moedeloos geworden, misschien opstandige en zelfs rampzalige spellers de controle terug te geven. Spelling? Heel goed te doen, toch?

1

Standaardspelling

- 1.1 Spellingwet**
- 1.2 Vereenvoudiging?**
- 1.3 Woordenlijst en woordenboek**
- 1.4 Regels leren noodzaak?**

In dit hoofdstuk leer je:

- wat het *Groene Boekje* inhoudt
- wat de 'witte spelling' is
- waarom vereenvoudiging van de spelling niet per se een verbetering zou betekenen
- wat het nut is van spellingregels
- waarom het noodzakelijk is die te leren

Diagnostische test

1

- 1 Wat is *het Groene Boekje*?
 - a De dikke Van Dale, ofwel: het Groot woordenboek der Nederlandse Taal.
 - b De officiële Woordenlijst Nederlandse Taal, waarin de spellingregels staan en een lijst van Nederlandse woorden zonder betekenissen.
 - c Een boek waarin de Nederlandse spellingwet staat.

- 2 Wat is het belangrijkste bezwaar tegen elke spellinghervorming?
 - a Dan moet iedereen opnieuw leren spellen.
 - b Dan moeten alle boeken opnieuw gespeld en gedrukt worden, wat enorm kostbaar is.
 - c Dat maakt het lastig om oudere teksten te lezen van voor de spellinghervorming.

- 3 Hoe vaak is de spelling van het Nederlands officieel veranderd in de twintigste eeuw?
 - a Eén keer.
 - b Twee keer.
 - c Drie keer.

- 4 Waarom is zelfs de beste spellingcontrolesoftware niet in staat om alle spelfouten aan te geven?
 - a Omdat het nog steeds niet goed mogelijk is het zinsverband erbij te betrekken en omdat het onmogelijk is een uitputtende woordenlijst te maken van het Nederlands.
 - b Omdat die software gemaakt wordt door mensen die zelf niet goed kunnen spellen.
 - c Omdat de Nederlandse spelling zo vaak verandert, dat de software daar altijd bij achterloopt.

De goede antwoorden vind je hierna. We hebben ook aangegeven welke onderdelen van dit hoofdstuk vooral nuttig zijn om te bestuderen als je een bepaalde vraag fout hebt.

Antwoorden diagnostische test 'standaardspelling' en studeerwijzer

Goede antwoorden: 1b 2c 3b 4a

Heb je deze vra(a)g(en) fout?	Bestudeer dan vooral:
3	paragraaf 1.1
2	paragraaf 1.2
1	paragraaf 1.3
4	paragraaf 1.4

1.1 Spellingwet

Iedere burger wordt geacht de wet te kennen, dus ook de spellingwet. In de meeste organisaties wordt er dan ook van uitgegaan dat je spelt volgens *het Groene Boekje*. Wat dat is, staat in paragraaf 1.1.1. Maar eeuwenlang bestond er geen officiële spelling voor het Nederlands. Om een eind te maken aan deze onoverzichtelijke situatie werd in de jaren zestig van de negentiende eeuw voor het eerst een spellingregeling ingevoerd die zowel de Nederlandse als de Belgische regering officieel heeft bekrachtigd. In de twintigste eeuw is de spelling één keer ingrijpend veranderd en één keer minder ingrijpend.

1.1.1 Ingrijpende wijziging

In 1934 zijn in het Nederlandse onderwijs enkele grote wijzigingen in de spelling doorgevoerd: *visch* werd bijvoorbeeld *vis*, *heeten* werd *heten* en *zo* werd *zou*. Deze nieuwe spelling werd in 1946 door het Belgische spellingbesluit en in 1947 door de Nederlandse spellingwet geregeld. Op basis hiervan verscheen in 1954 voor het eerst de *Woordenlijst Nederlandse Taal* (hierna: *Woordenlijst*), naar de kleur van de kaft ook wel *het Groene Boekje* genoemd. Dit boekje werd onze voornaamste autoriteit op spellinggebied: je vindt daarin de beginselen van de Nederlandse spelling en een woordenlijst (zonder betekenissen). De meeste Nederlandse woordenboeken zijn hierop gebaseerd.

In de spellingwet van 1947 stond dat een aantal zaken nog geregeld moest worden: de schrijfwijze van woorden die ontleend zijn aan een andere taal (bijvoorbeeld *vacant* en *accrediteren*) (zie hierover paragraaf 5.1) en de

spelling van tussenklanken in samenstellingen (zie hierover hoofdstuk 4). Eind 1995 zijn over deze kwesties definitieve afspraken gemaakt. In de tussentijd bestond een zogenoemde dubbelspelling. Zo kon je bijvoorbeeld *accommodatie* schrijven, maar *akkommodatie* was ook goed. Helemaal vrijblijvend was die keuze niet: de eerstgenoemde variant had steeds de voorkeur, de tweede vorm was toegelaten. Daarom spraken we van de *voorkeurspelling* en de *toegelaten spelling*. In woordenboeken van voor november 1995 vind je die twee varianten nog.

GEZAKT VOOR NEDERLANDS

IK GEBRUIKTE DE SPELLING VAN 2010

Loesje

Postbus 1045
6801 BA Arnhem www.loesje.nl

1.1.2 Minder ingrijpende wijziging

Eind 1995 heeft de tweede spellingwijziging van de twintigste eeuw plaatsgevonden; de regels werden officieel van kracht in augustus 1996. Alleen de knopen die in 1947 waren blijven liggen, zijn doorgehakt. Deze wijziging was dus veel minder ingrijpend. De regels voor de spelling van samenstellingen zijn vernieuwd, de dubbelspelling is afgeschaft (meestal door de toegelaten variant te schrappen), de spelling van aan het Engels ontleende werkwoorden is geregeld en enkele regels voor het gebruik van hoofdletters zijn herzien.

In 1994 is afgesproken de Woordenlijst elke tien jaar te actualiseren, waarbij de regels gelijk blijven. De eerste revisie verscheen in 2005. Alleen de 'paardenbloem'-uitzondering is toen geschrapt bij de regel voor de tussenklank -e(n)- in samenstellingen (zie paragraaf 4.2).

De spellingwijziging van 1995 en de actualisering (revisie) in 2005 hebben wel kritische reacties opgeroepen. Zó kritisch dat in 1998 een alternatief verscheen voor *het Groene Boekje*, namelijk de *Spellingwijzer Onze Taal*, in 2006 in een nieuwe editie verschenen onder de naam *het Witte Boekje*, *Spellinggids van het Nederlands*. Deze 'witte spelling' gaat onder meer soepeler om met de regels voor de tussen-n, accenttekens en met bepaalde hoofdletterregels. Een aantal belangrijke dagbladen en uitgeverijen in Nederland volgt deze 'witte spelling'.

Dewittespelling

1.2 Vereenvoudiging?

In de jaren zeventig van de vorige eeuw woedde een heftige discussie over vereenvoudiging van de spelling. De voorstanders wilden voornamelijk:

- vreemde woorden vernederlandsen:

kado in plaats van *cadeau* *insident* in plaats van *incident*

- de schrijfwijze aanpassen aan de uitspraak:

prate in plaats van *praatte* *hont* in plaats van *hond*

Deze hervormingen zijn niet ingevoerd, hoewel ze in bepaalde kringen veel opgang maakten. Er waren drie belangrijke bezwaren tegen:

- 1 Spellingvereenvoudiging gaat ten koste van de **herkenbaarheid** van woorden en woordstammen. Je begrijpt een woord sneller als de stam en eventuele uitgang in alle gevallen zo veel mogelijk hetzelfde worden geschreven. Bijvoorbeeld:

hond vanwege *honden*
praatte vanwege *lachte*

Ook vreemde woorden herken je sneller als die in het Nederlands zo veel mogelijk hetzelfde worden geschreven als in de taal van herkomst. Dus:

cadeau in plaats van *kado*
incident in plaats van *insident*
enquête in plaats van *ankette*

- 2 Vereenvoudigingen leiden ertoe dat je veel meer woorden met een verschillende betekenis hetzelfde zou schrijven. Dit verschijnsel heet **homografie**. Een voorbeeld:

hout = hout, houd, houdt, houwt

- 3 Vereenvoudiging gaat ten koste van de **continuïteit**, met andere woorden: maakt het lastiger om oudere teksten te lezen van voor de herziening. Dit is overigens een argument tegen elke spellinghervorming.

1.3 Woordenlijst en woordenboek

Niet voor alle spellingkwesties bestaan inmiddels waterdichte regels. Met name de spelling van de vreemde woorden is soms tamelijk willekeurig (zie hierover ook paragraaf 5.1). Waarom moeten we bijvoorbeeld *akkoord* schrijven naast *accorderen*? Vrijwel niemand zal er dan ook in slagen de spelling van het Nederlands perfect te beheersen. Het zou daarom een automatisme moeten zijn om in geval van twijfel altijd de *Woordenlijst, het Witte Boekje* of een woordenboek op papier of internet te raadplegen. In bijlage 4 achterin dit boek is, bij wijze van eerstelijnsopvang, een aantal veelvoorkomende woorden verzameld waarvan de spelling vaak fout gaat.

De *Woordenlijst* (het Groene Boekje) bevat een leidraad voor de spelling en, uiteraard, een woordenlijst. *Het Witte Boekje* biedt dezelfde informatie en verwijst bovendien bij ieder woord naar één van de 82 voorin besproken spellingregels. Van een aantal woorden vind je in de *Woordenlijst, het Witte Boekje* en woordenboeken twee gelijkwaardige schrijfwijzen: je mag dan dus zelf kiezen welke je gebruikt. Dit is hoofdzakelijk het geval bij vreemde woorden en samenstellingen. Bijvoorbeeld:

akkefietje; akkevietje
inkoopprijs; inkoopsprijs

In de *Woordenlijst* en *het Witte Boekje* wordt de betekenis van de opgenomen woorden alleen vermeld – en dan zeer summier – als die noodzakelijk is om *homografen* van elkaar te onderscheiden: dat zijn woorden met dezelfde schrijfwijze, maar een andere betekenis; ze worden apart vermeld omdat geslacht, meervoud, vervoeging of iets dergelijks verschillend is. Bijvoorbeeld:

been (lichaamsdeel), het, benen; beentje
been (deel van geraamte), het, beenderen, benen; beentje, beentjes, beendertjes

Hierna geven we een beknopt overzicht van de informatie die je over zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden kunt vinden in de *Woordenlijst*.

1 Zelfstandig naamwoord

- Lidwoord: *de* of *het* (van belang voor het kiezen van het juiste verwijswoord: naar een *de*-woord verwijs je bijvoorbeeld met *deze* of *die*, naar een *het*-woord met *dit* of *dat*).
- Geslacht: m. of v., dit staat er alleen als een woord uitsluitend mannelijk of vrouwelijk is (als het zowel mannelijk als vrouwelijk kan zijn, staat er alleen het lidwoord *de* bij).
- Meervoud.
- Verkleinwoord, alleen als dat gebruikelijk is en als het anders wordt gespeld dan door toevoeging van *-je* aan het grondwoord. Bijvoorbeeld:

koning, de (m.), koningen; koninkje

2 Bijvoeglijk naamwoord

- Verbogen vorm als die niet gelijk is aan het grondwoord + e.

financieel, financiële

- Trappen van vergelijking, alleen als die gebruikelijk zijn en anders gespeld worden dan volgens de basisregel (grondwoord + -er en -st).

precies, precieze; preciezer, preciest

3 Werkwoorden

- Hele werkwoord – eerste persoon enkelvoud onvoltooid verleden tijd – voltooid deelwoord.

lopen, liep, gelopen

- Eerste persoon meervoud onvoltooid verleden tijd als die niet gelijk is aan eerste persoon enkelvoud + -(e)n.

trekken, trok, trokken, getrokken

Een goed *woordenboek* bevat dezelfde informatie als de *Woordenlijst*, maar daarnaast ook:

- betekenissen
- gebruiksvoorbeelden
- uitdrukkingen
- meer samenstellingen

1.4 Regels leren noodzaak?

Misschien heb jij ook weleens verzucht: 'Ik hoef die regels helemaal niet te leren! Ik heb toch een spellingcontrole in mijn tekstverwerkingsprogramma? En als die een woord niet kent, zoek ik het wel op.' Een ander veelgehoord misverstand is dat de regels zo vaak gewijzigd worden en zo onlogisch zijn, dat het geen zin heeft om ze te leren.

Dat de spelling niet zo vaak verandert, heb je in het voorafgaande kunnen lezen. Er wordt wel veel over gepraat in Nederland, maar daaruit kun je hooguit afleiden dat men spelling heel belangrijk vindt. Dat de regels moeilijk zijn en onlogisch, bestrijden wij: natuurlijk zijn er uitzonderingen, maar die kunnen alleen bestaan bij de gratie van regels. Met name de spelling van de werkwoordsvormen – een veel gevreesd onderdeel – is heel logisch en goed te leren. Als je je steeds concentreert op de hoofdlijnen en jezelf voortdurend blijft trainen door middel van oefeningen, valt het allemaal wel mee.

Het zou niet verstandig zijn om te vertrouwen op de spellingcontrole omdat die veel fouten laat zitten, met name in de werkwoordsvormen. *Wordt* is een bestaande vorm, maar in combinatie met *ik* is het fout. Dat zinsverband betreft de computer er niet bij. Op dat vlak ben jij hem nog altijd te slim af. Zo is ook het woord *sommigen* volkomen correct, maar in de zin *Sommige managers zien dit niet in* zou het fout zijn. Ook dergelijke missers herkent de spellingcontrole niet.

Woorden die de spellingcontrole niet kent, vind je ook niet altijd in het woordenboek of *het Groene Boekje*. Dat heeft enerzijds te maken met het tempo waarin we nieuwe woorden vormen of overnemen uit andere talen. Woordenboek en woordenlijst lopen altijd achter de feiten aan. In de *Woordenlijst* van 1954 zocht je bijvoorbeeld vergeefs naar werkwoorden als *managen* en *leasen*. Aan de hand van de regels kun je nu zelf beredeneren hoe je dergelijke werkwoorden vervoegt.

Er is nog een andere reden waarom je nooit alle woorden die je gebruikt in het woordenboek of een woordenlijst zult vinden. Het Nederlands is een bijzonder flexibele taal. In weinig andere talen kun je zo gemakkelijk woorden kneden, splitsen en samenvoegen. Het aantal mogelijke woorden is daardoor onbepaald. Zo kon cabaretier Youp van 't Hek zich van de ene op de andere dag bedienen van het woord: oppasgrootouderscontroleurs-overleg. Hij heeft zich daarbij ongetwijfeld afgevraagd of het nu *oppas-grootouderscontroleursoverleg*, *oppasgrootoudercontroleuroverleg* of *oppasgrootouders-controleursoverleg* moest zijn. In dergelijke gevallen kan het een uitkomst zijn als je de regels kent voor het spellen van samenstellingen (zie hoofdstuk 4).

Dan is nu het moment gekomen om je in die regels te gaan verdiepen en ze toe te passen. We beginnen met het meest logische onderdeel, waar toch nog velen mee worstelen: de werkwoorden.

Samenvatting

- ▶ De spelling van het Nederlands verandert minder vaak dan wel eens wordt gedacht: in de twintigste eeuw tweemaal, in 1947 en in 1996.
- ▶ *Het Groene Boekje (Woordenlijst Nederlandse Taal)* bevat de spellingregels en een lijst van Nederlandse woorden zonder betekenissen. Sinds enkele jaren bestaat er een concurrerende woordenlijst: *het Witte Boekje*.
- ▶ Ook al kun je de spelling controleren met behulp van de computer, het heeft wel degelijk zin om de regels van de Nederlandse spelling te leren. De elektronische spellingcontrole kent namelijk nog een aantal zwaarwegende beperkingen. De computer kan niet bepalen in welk zinsverband een woord is gebruikt en dat zinsverband bepaalt vaak welke spelling de juiste is. Bovendien kent de spellingcontrole lang niet alle woorden.